

Spiegelbeelden en andere omgekeerde afbeeldingen**Chris Hakkaart****Rugtitels**

Alweer enige tijd geleden stond er een artikel in de NRC (november 2018) over de rugtitels van boeken. Soms staan ze er rechts gedraaid op en soms links gedraaid.

Het gebruik van rugtitels begon met horizontale rugteksten, maar na pakweg 1850 komt de gedraaide rugtitel voor. Voor die tijd was een boek veelal losbladig en moest de koper er zelf een kaft omheen (laten) maken. De richting verschilt per land.

In de talen Frans, Italiaans, Russisch, Pools, staat de rugtitel van onder naar boven op het boek en moet je bij de boekenplank je hoofd linksom draaien om de rugtekst te lezen. Dat is gemakkelijk in de boekenkast, want dan kun je van links naar rechts de boekenplank volgen. Maar als je zo'n boek op tafel legt, met de voorkaft naar boven, dan moet je de tekst op z'n kop lezen. Dat is onhandig.

Bij Nederlandse, Engelse en Scandinavische boeken staat de rugtekst andersom, dus van boven naar beneden op het boek, waardoor het tegennatuurlijk lezen is in de boekenkast. Maar wel handiger wanneer het boek met de kaft omhoog op tafel ligt, want dan kun je de rugtitel gewoon lezen.

In Duitsland en Spanje komen beide versies voor. Een verklaring voor de richting hebben de wetenschappers nog niet gevonden. Het blijkt vaak niet meer dan een gewoonte te zijn.

Omkeerbeelden

Bovenstaand lezend kwam de vraag bij mij op, of vergelijkbare spiegelbeelden of omkeerbeelden ook bij andere zaken voorkomen. Klokken draaien rechtsom. Maar ik heb ooit eens een klok bij een antiquair gezien die linksom liep. Een geintje, maar wel interessant, en duur.

Toetsenborden van telefoons, PC's en rekenmachines nummeren van linksonder naar rechtsboven. Zie figuur 1. Kkanaalnummers van afstandsbedieningen daarentegen weer van linksboven naar rechtsonder. Zie figuur 2.

Met het verkeer is het al net zo. Er zijn landen waar men rechts rijdt en landen waar met links rijdt. Daar zit historie en soms aanpassing achter.

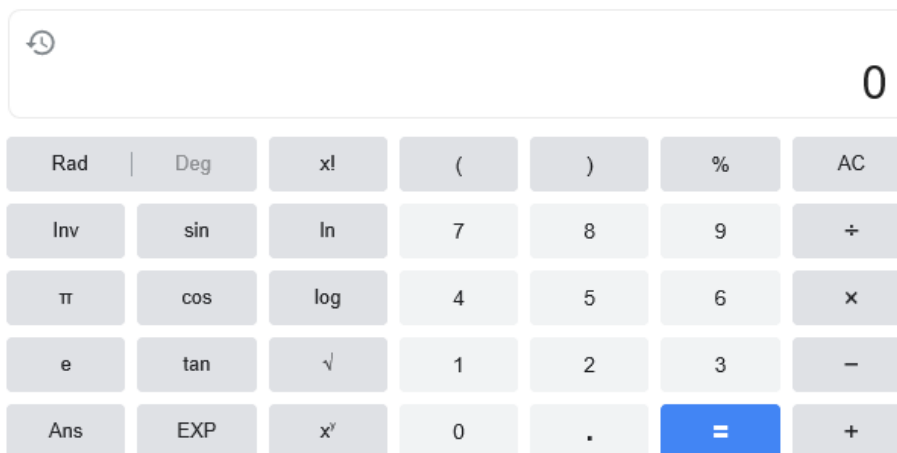

Fig. 1. Rekenmachine met cijfers van linksonder naar rechts boven.

Rekenlinialen

Waarom gaan al mijn rekenlinialen van links naar rechts en niet omgekeerd? Inverse schalen tellen eigenlijk niet mee, die worden zelfs in een andere kleur weergegeven om de inversie te benadrukken. Ik heb nog nooit een rekenliniaal gezien die omgekeerd van rechts naar links werkt. Leuk zoekklusje voor een fanatieke hobbyist?

Fig. 2. Afstandsbediening met cijfers van linksboven naar rechtsonder.

Indisch-Arabische cijfers

Wij gebruiken de Arabische cijfers, de cijfers van 0 tot en met 9. Het schijnt juist te zijn om van Indische cijfers te spreken. Onze systematiek van getalweergave is gebaseerd op het positiestelsel, waarbij we van links naar rechts de cijfers lezen. De 2 van 251 geeft 200 aan, de 5 geeft 50 aan en de 1 geeft één eenheid aan. De toename in positiewaarde vindt echter wel van rechts naar links plaats.

In landen waar men van rechts naar links schrijft, bijvoorbeeld de Arabische landen, zou je verwachten dat men ook in de overeenkomstige richting rekent. Maar, nee, ze hebben wel hun eigen letters, maar gebruiken ons cijferen positiesysteem. Ik heb nog geen rekenlinialen kunnen vinden die in Arabische of andere omgekeerd schrijvende landen geproduceerd zijn. Voor zover de rekenliniaal daar gebruikt werd zullen dat wel de westerse producten geweest zijn.

China

De chinezen, die van oudsher van boven naar beneden schrijven, hebben wel rekenlinialen geproduceerd, maar die werken ook van links naar rechts. Dus geen rekenliniaal die je verticaal moet houden. Overigens kun je een abacus in beide richtingen gebruiken.

Ik denk dat van rechts naar links gebruikelijk was, maar dat is gewoonte, geen noodzaak.

Rekenlinialen ondersteboven

Fig. 3. Een omgekeerde rekenliniaal.

Een ander voorbeeld van onkunde over rekenlinialen stond onlangs in de Skidstick. Op Amazon.com zijn bekers te koop met een afbeelding van de schalen van een rekenliniaal. Je kunt er zo blijkbaar geld mee verdienen. Echter de afbeelding staat wel op z'n kop als je er iets uit drinkt. Zie figuur 4.

Een speurtocht naar spiegelbeeldige rekenlinialen heeft niets opgeleverd. Wat wel met enige regelmaat in tentoonstellingen wordt gevonden, is het op zijn kop neerleggen van rekenlinialen. Ik zal de musea hier niet noemen. Het is illustratief over het verdwijnen van de kennis over rekenlinialen bij curatoren. Een slecht teken. Het schuiven met de tong is dan wel van rechts naar links, maar het aflezen moet dan op z'n kop. Niet echt praktisch. Zie figuur 3.

Fig. 4. Een omgekeerde rekenliniaal op beker.